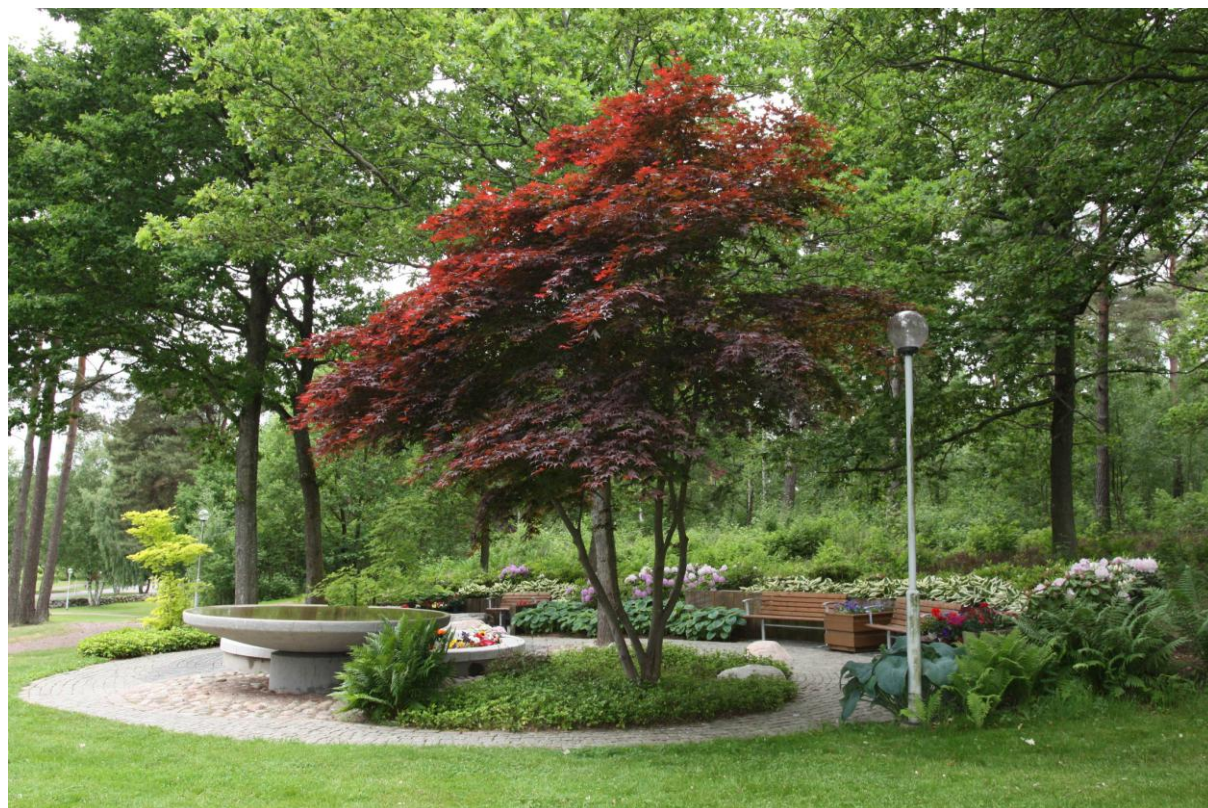

Trädplan

för Kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg

– del ett

Stampens kyrkogård

Träd förenar oss

Träd är inte bara vackra, de är också en länk mellan oss, de som kom före oss och de som kommer efter. På våra kyrkogårdar finns träd som planterades för flera hundra år sedan och många av dem kommer att finnas kvar långt efter att vi är borta. Det gör träden till en fin symbol för den verksamhet vi bedriver. Därför är det så viktigt för oss att ta hand om våra träd, men också att plantera nya för framtiden.

Träd har inte bara ett symboliskt och estetiskt värde, de har också ett biologiskt värde. Därför är det extra roligt att vi har så många olika sorters träd på våra kyrkogårdar – från den allra vanligaste björken till exempelvis tulpanträdet, som vi bara har ett enda exemplar av.

Så passa på att titta lite närmare på träden nästa gång du besöker en av våra kyrkogårdar. Kanske finns där ett träd som stod på samma plats när någon släkting promenerade förbi för över ett sekel sedan. Visst är det en fascinerande tanke?

Gothenburg mars 2015
förvaltningschef Cissi Hammer

Projektansvar: driftchef Håkan Martinsson och biträdande driftschef Christer Mellqvist

Styrgrupp: förvaltningschef Cissi Hammer, driftchef Håkan Martinsson, begravningschef Katarina Evenseth, biträdande driftschef Christer Mellqvist & trädansvarig Elise Nässén

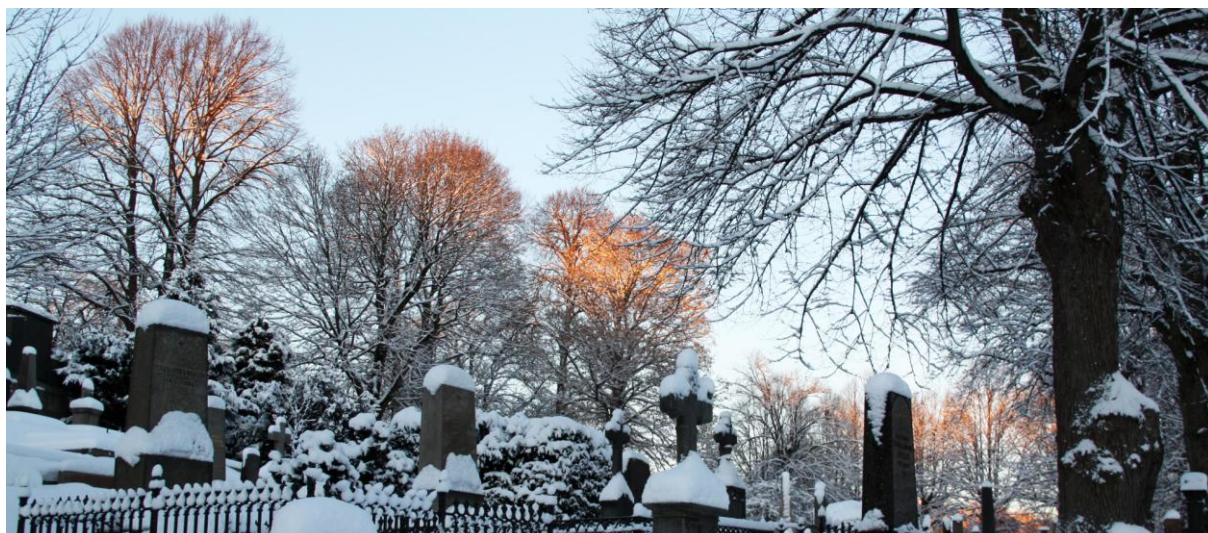
Text och form: Anna Rikner/Rikner Media

Bilder: Göran Karlsson och Anna Rikner/Rikner Media

Producerad: våren 2015

Innehållsförteckning

Förutsättningar	4
Syfte	4
Upplägg	4
Avgränsningar	5
Våra kyrkogårdar	6
Våra träd	8
De vanligaste träden	8
De ovanligaste träden	8
Trädpolicy	9
Vision	9
Huvudmål	9
Styrvärden	11
Prioriterade styrvärden	11
Övriga styrvärden	12
Strategier	13
Skydd och underhåll	13
Ny- och återplantering	14
Utveckling	14
En del av miljöarbetet	15
Lagstiftning	16
Att arbeta vidare	16

Östra kyrkogården

Förutsättningar

Trädplanen verkar för en samstämmig helhetssyn när det gäller träd och trädarbete, genom att redovisa för kyrkogårdsförvaltningens övergripande avsikter och mål när det gäller det långsiktiga trädarbetet och dess prioriteringar. Den tar ett samlat grepp om trädfrågorna och blir på så sätt ett viktigt redskap vid planering och som underlag för exempelvis strategiska beslut när det gäller träd. Trädplanen ger också en god grund för beslut då träd vägs mot andra intressen.

Syfte

Syftet är att visa hur kyrkogårdsförvaltningens helhetssyn runt träd ser ut och vilka grundvärden arbetet bygger på. Avsikten är bland annat att skapa en ökad förståelse bland allmänheten för de nödvändiga åtgärder som krävs för att vårda, bevara och nyskapa trädbeståndet på ett miljömässigt hållbart sätt, med vederbörlig hänsyn till att träd för många kyrkogårdsbesökare har ett stort symboliskt värde.

Upplägg

Trädplanen är uppdelad i två delar, varav den första redogör för de teoretiska grundförutsättningarna, samt för kyrkogårdsförvaltningens övergripande tankar och mål när det gäller trädarbetet. Det handlar om en vision grundad i verkligheten, med mål som är möjliga att nå upp till inom en rimlig tidsperiod.

Trädplanens andra del fokuserar på planer och åtgärder runt kyrkogårdsförvaltningens faktiska trädbestånd och handlar om hur arbetet ska se ut och vilka områden som ska prioriteras för att nå de fastställda målen.

Del två bygger på den kontinuerligt uppdaterade trädinventeringen, som lägger grunden till såväl det långsiktiga arbetet som behovet av enskilda insatser. Här är träden/trädbestånden uppdelade utifrån typ, med en kort redogörelse för respektive kategori. Detta ger en god översikt, vilket gör det möjligt att se nya mönster för hela trädbeståndet.

I del två redogörs även för de praktiska komponenter som trädarbetet bygger på – som vald inventeringsmetod, väntade och oväntade resultat, befintlig dokumentation och utvärdering av resultaten. Här redogörs också för strategier som hur trädfrågan ska beaktas vid nyprojektering och hur träd hanteras vid gravgrävning.

Avgränsningar

Trädplanen har fokus på de träd som finns på själva kyrkogårdarna och rör endast i begränsad omfattning träd på angränsande naturmark, som exempelvis gammelskogen på Fridhems kyrkogård.

Träd som växer direkt på eller i direkt i anslutning till en grav räknas som en del av själva graven. De undantas därmed ofta från åtgärder de skulle berörts av om de varit placerade under andra förhållanden.

Trädplanen behandlar inte skötselfrågor eller ansvarsfördelning när det gäller exempelvis vård och underhåll. För dessa frågor, se skötselplanen för respektive kyrkogård.

Östra kyrkogården

Våra kyrkogårdar

Kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg ansvarar för 39 begravningsplatser över hela Göteborg, varav fem inte längre är i bruk. Kyrkogårdarna skiljer sig kraftigt i storlek: från Kvibergs kyrkogård på 130 hektar – Sveriges till ytan största kyrkogård – till Vrångö gamla kyrkogård på tusen kvadratmeter – en av landets minsta.

Det finns träd på alla kyrkogårdar, från några enstaka individer på de minsta kyrkogårdarna till hela skogsområden i anslutning till några av de större. Utöver naturmark ansvarar Kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg för totalt ... hektar trädbevuxen begravningsmark.

På samtliga kyrkogårdar står gravskötsel i fokus, vilket påverkar såväl strategier som praktiskt utförande när det gäller träd och trädarbete. Detta gör att förutsättningarna är något annorlunda jämfört med liknande verksamheter inom andra områden.

För att tydliggöra vilka kyrkogårdar som har liknande trädthet har kyrkogårdarna delats in i grupper utifrån hur många kvadratmeter ett träd i genomsnitt har omkring sig (exklusive naturmark). Detta är ett sätt att tydliggöra vilka kyrkogårdar som har vilken typ av trädthet, oavsett storlek, men säger ingenting om hur träden i realiteten är fördelade över markytan.

Lundby gamla kyrkogård	61 kvadratmeter	(212 träd på 1,3 hektar)
Backa gamla kyrkogård	92 kvadratmeter	(65 träd på 0,6 hektar)
Västra Frölundas kyrkogård	105 kvadratmeter	(143 träd på 1,5 hektar)
Torslanda kyrkogård	108 kvadratmeter	(120 träd på 1,3 hektar)
Backa nya kyrkogård	111 kvadratmeter	(97 träd på 1,08 hektar)
Bergums kyrkogård	125 kvadratmeter	(80 träd på en hektar)
Angereds nya kyrkogård	135 kvadratmeter	(89 träd på 1,2 hektar)
Tåns kyrkogård	137 kvadratmeter	(73 träd på en hektar)
Stampens kyrkogård	139 kvadratmeter	(309 träd på 4,3 hektar)
Rödbo kyrkogård	194 kvadratmeter	(36 träd på 0,7 hektar)
Östra kyrkogården	217 kvadratmeter	(1 147 träd på 25 hektar)
Tuve kyrkogård	219 kvadratmeter	(64 träd på 1,4 hektar)

Säve kyrkogård	226 kvadratmeter	(84 träd på 1,9 hektar)
Kvibergs kyrkogård	264 kvadratmeter	(2 461 träd på 65 hektar)
Angereds gamla kyrkogård	273 kvadratmeter	(elva träd på 0,3 hektar)
Björlanda kyrkogård	290 kvadratmeter	(31 träd på 0,9 hektar)
Lundby nya kyrkogård	325 kvadratmeter	(200 träd på 6,5 hektar)

Uppgifter om övriga kyrkogårdar är under framtagande och sammanställningen kommer att kompletteras med dessa uppgifter, liksom med totalsiffran för den trädbevuxna begravningsmarken, under arbetet med del 2.

Fridhems kyrkogård

Våra träd

På kyrkogårdarna finns totalt cirka 10 000 träd, oräknat naturmark. Kyrkogårdarnas varierande estetiska utformning och skilda markförhållandena gör att trädbeståndets utformning varierar avsevärt, såväl när det gäller arter som placering och beskärningsmetod.

De vanligaste träden

De vanligaste arterna på våra kyrkogårdar är:

- * Björk (*Betula*) – 1 681 exemplar – varav vårtbjörk (*Betula pendula*) 1 485 exemplar
- * Lind (*Tilia*) – 1 563 exemplar – varav parklind (*Tilia x eurpaea*) 1 055 exemplar

Därefter följer: Rönn/oxel, lönn, tall, körsbär, ek, alm och thuja.

De ovanligaste träden

De ovanligaste arterna på våra kyrkogårdar finns bara i ett enda exemplar per art. Dessa är:

- *Gudaträd (*Ailanthus altissima*)
- * Tulpanträd (*Liriodendron tulipifera*)

Utöver dessa finns ett antal träd där det endast finns ett exemplar av den specifika sorten, men där det finns andra sorter inom arten. Dessa är: Flikbladig bok, fontänpil, goliatpoppel, japansk magnolia, orientalisk gran, pärlhagtorn, sitkagran, vingad benved och vitpil.

Östra kyrkogården

Trädpolicy

Kyrkogårdsförvaltningens trädpolicy lyder:

Kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg verkar för att skydda träden på sina kyrkogårdar genom utveckling, vård, åter- och nyplantering.

Vision

Kyrkogårdsförvaltningens mål är att skapa en miljö där det är en självklarhet att inkorporera trädarbetet i samtliga relevanta arbetsområden och där en omsorg om träden genomsyrar alla beslut.

Huvudmål

För att leva upp till trädpolicyn arbetar Kyrkogårdsförvaltningen utifrån ett antal huvudmål, med syfte att säkra den framtida utvecklingen med hänsyn till trädens olika behov. Dessa är:

* **Bevara betydelsefulla träd och trädmiljöer** – av särskild vikt är att bevara äldre träd och ovanliga trädmiljöer. Vid åtgärder ska hänsyn tas till bevarandevärden utifrån biologiska, sociala och kulturhistoriska aspekter specifikt anpassade för respektive kyrkogård.

* **Uppdatera och förnya trädbeståndet** – för att få en levande trädmiljö ska trädbeståndet kontinuerligt förnyas och uppdateras, utifrån respektive kyrkogårds speciella förutsättningar. Detta kan exempelvis gälla inplantering av nya arter för att öka den biologiska mångfalden. Det är också viktigt att göra ett avtryck i nutiden. Det vi planterar/förnyar/skapar i dag är morgondagens historiska miljöer.

* **Återplantera vid behov** – för att bevara den biologiska mångfalden, specifika trädmiljöer eller en viss karaktär är det viktigt att förlorade träd kontinuerligt ersätts. Av särskild vikt är att döda och döende träd med högt bevarandevärde i god tid får framtida ersättare.

* **Verka för ökad variation** – ett variationsrikt trädbestånd innebär både artrikedom och varierande miljöer, växtsätt, beskärningsmetoder och liknande. För att skapa detta är det viktigt att hänsyn tas till såväl nya idéer som det historiska perspektivet. Båda aspekterna är av största vikt och ska ges tillbörligt utrymme, inom ramen för respektive kyrkogårds estetiska uttryck.

* **Vårda träden utifrån deras unika behov** – olika arter har olika behov och dessa ska beaktas i alla processer, från trädets placering till dess kontinuerliga underhåll. Varje träd ska i görligaste mån ges optimala förutsättningar för att skapa en god utveckling och förhindra skada.

* **Öka kunskapen och intresset för träd** – träd är en av de allra viktigaste aspekterna för respektive kyrkogårds estetiska uttryck och de skapar miljöer där allmänheten känner sig välkommen. För att öka förståelsen kring trädens betydelse och de nödvändiga åtgärder som genomförs är det av högsta vikt att erbjuda kontinuerlig och uppdaterad information om kyrkogårdsförvaltningens trädbestånd.

Östra kyrkogården

Styrvärden

Styrvärdena är riktlinjer som visar vilka olika aspekter man ska ta hänsyn till när det gäller trädarbetet, både för det befintliga beståndet, återplantering och nyplantering. Detta gäller vid såväl övergripande planeringen som vid snabbare insatser.

Vilka styrvärden som gäller för ett specifikt träd eller trädbestånd finns angivet i trädinventeringen, samt sammanfattat i åtgärdsplanen.

Följande styrvärden är fastställda enligt svensk standard – så kallade SSI-värden.

Prioriterade styrvärden

Följande styrvärden ska alltid vägas in vid beslut rörande trädarbetet:

* **Kulturhistoriska värden** – trädets värde med avseende på hur det bidrar till förståelsen av landskapets kulturhistoriska bakgrund och utveckling. Det kan exempelvis röra sig om träd som är en del av en allé eller har beskurets på ett visst sätt.

* **Naturvårdsvärden** – träd som uppfyller något av följande kriterier (enligt Naturvårdsverkets rekommendation):

* **Jätteträd** – träd som är grövre än en meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd (det vill säga under 1,3 meter).

* **Mycket gamla träd** – gran, tall, ek och bok som är äldre än 200 år. För övriga trädslag gäller äldre än 140 år.

* **Grova hålträd** – träd med hållighet i huvudstammen, vilken är grövre än 40 centimeter i diameter under brösthöjd (det vill säga under 1,3 meter).

* **Riskvärden** – trädets status sätts i relation till vilken skada som kan uppstå. Det är alltså högre riskvärde för ett träd som har en gren som riskerar att falla ner om trädet står vid en parkeringsplats än om det står i en avskild dunge.

För bedömning används *Quantitative Tree Risk Assessment* (QTRA), vilken endast får utföras av licensierad personal.

* **Skyddsvärden** – träd som har ett ökat skyddsbehov utifrån externa parametrar som exempelvis dess placering eller områdets utformning.

* **Ekonomiska värden** – detta bedöms utifrån trädets marknadsvärde och är i princip enbart relevant vid skada eller felbehandling där det är aktuellt med en kompensering ersättning.

Övriga styrvärden

Även nedanstående styrvärden ska beaktas vid beslut gällande kyrkogårdsförvaltningens träd/trädbestånd:

* **Ekologiska värden** – träd som behövs för att bevara den biologiska mångfalden, vilket antingen kan gälla trädet i sig själv eller den mängd arter som lever i och av trädet. Det sistnämnda kan även gälla döda eller döende träd.

* **Estetiska värden** – träd som genom sin utformning eller placering ger ett mervärde. Det kan exempelvis röra sig om karaktärsträd med ett vackert växtsätt.

* **Sociala värden** – träd/trädombåden som bildar uppskattade miljöer för besökare. Värdet är även avhängigt av närmiljön. Finns det få träd och/eller gröna områden i närområdet ökar det sociala värdet.

* **Symboliska värden** – träd som symboliserar något extra, som exempelvis ett sorgeträd (som en lind planterad vid familjen Linds grav) eller ett jubileumsträd.

Östra kyrkogården

Strategier

För att uppnå Trädplanens huvudmål krävs ett kontinuerligt arbete med utgångspunkt i olika typer av verksamhet, men med samma övergripande syfte – att uppnå huvudmålen. Detta kan exempelvis gälla planerade åtgärder eller den allmänna inställningen till träd.

Det är viktigt att dokumentera alla åtgärder både före och efter utförandet, för att skapa en så heltäckande inventeringsdatabas som möjligt.

Skydd och underhåll

Det är av stor vikt att såväl befintliga träd/trädbestånd som planerade utökningar vårdas utifrån de förutsättningar som krävs för att få friska och välmående träd. Målet är ett trädbestånd i görligaste mån fritt från sjukdomar och skadedjur. För att nå dit krävs bland annat att hänsyn tas till respektive träds önskade växtförhållanden.

Exempel på trädvårdande strategier som ska användas av kyrkogårdsförvaltningen är:

- * långsiktig planering där trädbeståndet anpassas till respektive kyrkogårds olika förutsättningar – som exempelvis markförhållanden och övrig växtlighet.
- * aktiv bekämpning av sjukdoms- och skadedjursangrepp
- * att vid ny- och återplantering ta hänsyn till trädens ståndortskrav, det vill säga vilken livsmiljö som passar respektive art bäst
- * att förhindra skada genom varsamhet vid intilliggande arbeten
- * att gallra i tid

- * att utbilda personalen i vård av träd
- * att informera allmänheten om särskilda förhållanden som påverkar träden och där det behövs uppmuntra till varsamhet

När det gäller skydd av träd/trädbestånd med högt bevarandevärde är det extra viktigt att:

- * undvika och minimera skada
- * informera allmänheten om träden/trädmiljöns värde.

För att skapa en så säker miljö som möjligt är det också viktigt att informera om såväl akutinsatser som planerade insatser och när dessa beräknas ske.

Ny- och återplantering

Några strategier när det gäller ny- och återplantering:

- * ta hänsyn till den aktuella kyrkogårdens estetiska utformning vid såväl ny- som återplantering
- * återplantera historiskt viktiga trädmiljöer
- * ha ett framtidsperspektiv när det gäller nyplantering
- * att bevara och utveckla artrikedomen
- * att sammanställa historisk information om borttagna träd

Utveckling

Prioriteringar när det gäller utveckling:

- * att utgå från den aktuella miljön, men också ha ett helhetsperspektiv
- * att planera långsiktigt
- * att utvidga artrikedomen
- * att bevara exempel på träd som formats genom äldre trädvårdsmetoder
- * att prioritera trädens nutida värde
- * att informera personal och allmänhet om trädens värde och funktion
- * att markera trädens värde för kyrkogårdsförvaltningen

Stampens kyrkogård

En del av miljöarbetet

Kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg är sedan september 2013 miljödiplomerad enligt Svensk Miljöbas. Det innebär att vi utför ett systematiskt miljöarbete för ökad hållbarhet och att detta arbete årligen granskas av kommunens miljörevisor. De riktlinjer som gäller ska självklart följas även för trädarbetet.

Vid arbeten som utförs i närheten av träd ska även Länsstyrelsens riktlinjer i skriften *Skydda träden vid arbeten* följas.

Fridhems kyrkogård

Lagstiftning

Utöver ovanstående riktlinjer och rekommendationer behöver man alltid ta hänsyn till aktuell lagstiftning. Vilka lagar som är aktuella när det gäller träd beror på områdets utformning och placering. Rådgör därför med trädansvarig eller berörd myndighet vid frågeställningar om vilka lagar som är aktuella för det specifika området.

Att arbeta vidare

Utifrån Trädplanens mål och riktlinjer görs en kontinuerlig uppdatering av befintliga åtgärds- och skötselplaner för trädarbetet. En uppdatering enligt fastslagna mål ska även kontinuerligt göras inom övriga berörda områden. I de fall där en bevarande- och utvecklingsplan skapas eller uppdateras för en kyrkogård ska Trädplanen följas då det är aktuellt att bifoga en policy för träd och trädarbete.

Vid nyprojektering ska befintliga träd och dess värden tas i beaktande och bevaras i största möjliga mån.